

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

Др. ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ.

ЯК ЖИВЕТЬ СЯ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВИ В АВСТРІЇ

ВІДЕНЬ 1915.

**НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.
З ДРУКАРНІ АД. ГОЛЬЦГАВЗЕНА У ВІДНІ.**

Як живеть ся українському народови в Австрії.

Приготовляючи ся довгими роками до кривавої війни, яка відграєть ся перед нашими очима, Росія проголосила перед широким світом, що воювати з Австрією хоче передовсім на те, щоби визволити своїх братів з під австрійського ярма. Тими братами мали бути чотири мільйони українського населення Галичини й Буковини. Наші брати в Австрії, — писали в часописах й говорили на своїх зібраннях московські політики, — терплять невимовні муки. Тисячі їх караєть ся по австрійських тюрмах за віру й народ. Але велика Росія чує їх крик розпуки, вона розірве кайдани, якими скована Прикарпатська Русь. Зближаєть ся вже час, коли на верхах карпатських гір повіватиме російський прапор!

Нарешті сей час надійшов. Злочинна робота російського царизму видала свої плоди:

воєнне полумя бухнуло

і російські війська стали на землях Прикарпатської Руси. Здавало би ся кождому, що український народ радо привитає свою освободительку та стане поруч з нею проти „гнобительки“ — Австрії. На ділі стало зовсім инакше. Він не тільки не помагає Росії руйнувати Австрію, але від першої хвилі війни став

однодушно в першім ряді

до боротьби проти московської навали. Крім сотень тисяч своїх дітей, що борюють ся в рядах австрійського війська, він вислав на зустріч їй ще полки добровольців, які в память славних предків з Запорожської Січи, зруйнованої безпощадно півтораєста літ тому царицею Катериною II, назвали себе „Українськими Січовими Стрільцями“. Що більше: Український народ не лиш не думає добровільно піддавати ся під московську руку, але односердно прямує до того, щоби визволити

1*

зпід неї ще й ту велику часть України, яка дотепер належала до Росії.

Як вияснити се явище? Що стало ся, що в сій кривавій війні, яку Росія зняла буцім то власне для визволення нашого народу в Австрії, весь український народ так завзято став

по стороні Австрії і її союзників а проти Росії?

Причина ясна: Український народ надто добре розуміє, до чого по правді прямують заміри російської імперії. Він знає, що цілю її є не добро, а цілковите знищення тої частини нашого народу, що живе в Австрії. 260 літ минуло від хвилі, коли український гетьман Богдан Хмельницький в Переяславській угоді віддав Україну під руку московського царя. Сих півтрета сотки літ — се час безпереривних змагань Росії, щоб знищити самостійність українського народу, повернути його в частину одної, неділимой Росії. „Не було, нема і не може бути українського народу!“ — казав московський уряд, ламаючи крок за кроком українські вольности й свободи, обіцяні колись торжественно московським царем в умові з Україною. Кождий прояв життя нашого народу здавлено там безпощадно, тисячі його найкращих синів згинуло марно в сирих тюрмах і на далекій Сибіри, аж стало нарешті по волі московського уряду: Український народ обдерто з усіх його прав, позбавлено всякої можности жити й розвивати ся. Тільки дрібна частина українського народу могла заховати ся перед московським насилем та свобіднійше віддихати. Тут в Австрії горів ще дотепер огонь українського життя. Знищити се останне забороло українського народу, — се головна ціль Росії в сій війні. Прилученне Галичини й Буковини до Росії було б не визволенням, а

остаточним загином цілого українського народу.

Тим то ясно українському народови, що краща будучність України вимагає не зруйновання Австрії, а навпаки якраз відірвання всіх українських земель від московського царства та створення

самостійної української держави,

а що найменше вже завзятої охорони перед московським наїздом бодай тих українських земель, що щасливою судьбою zostавали ся досі під австрійським „ярмом“.

Такою думкою перенятий тепер увесь український народ в Австрії. Чи правдива вона, побачимо найліпше, коли пригля-

немо ся ближе, як живеть ся нашому народови в Росії і в Австрії та порівнаємо ті права, якими він користуєть ся в одній і другій державі. Важка доля українського народу в Росії представлена в інших виданнях „Союза визволення України“ наша ж задача представити, як живеть ся йому в Австрії.

I.

З великого 35 міліонового українського народу живе в Австрії чотири міліони. Заселяють вони два краї австрійської держави: Галичину з головним містом Львовом і Буковину з головним містом Чернівцями. Щоб лекше зрозуміти положення Українців під австрійським панованнем, ми познакомимо ся в першій частині коротко з державним ладом в Австрії та з тими основними законами, які тут обовязують. В другій частині приглянемо ся, як серед тих правних відносин уложило ся житте нашого народу.

Австрія держава конституційна. В сих словах містить ся головний зміст її державного ладу.

Що се таке конституційна держава?

Двокий може бути лад в державі. В одній вся власть лежить необмежено в руках одної особи пануючого (може він звати ся царем, королем, князем або инакше). Сам він по своїй волі і вподобі орудує всіми справами, видає нові закони, касує існуючі, накладає податки, сам установає собі до помочи урядників (чиновників), які тільки його слухають й перед ним одвічають. Держава з таким ладом зветь ся абсолютною або самовладною, а пануючий її самодержцем. Горожани такої держави зовсім на подобу дітей або ще більше нерозумних сотворінь. Про їх долю рішає володарь-самодержець з своїми чиновниками, а про їх згоду ніхто й не питає. Зовсім инакший лад в конституційній державі. Тут власть пануючого обмежена, він кермує справами держави спільно з своїми горожанами. Їх не вважаєть ся тут вже нерозумними сотворіннями, за яких другі мають думати й рішати, але допускаєть ся до голосу і участі в управі держави. Ся участь може бути ріжна, більша або менша. Звичайно в руках горожан лежить законодагна власть, себто власть видавати, зміняти та касувати закони, які мають в державі обовязувати, та нагляд над виконуваннем їх. Крім того полишена в конституційній державі горожанам певна

особиста й горожанська свобода, щоб вони могли свobodно й по своїй волі полагоджувати свої справи.

І про Росію говорить ся, що від 1905. р. вона стала конституційною державою, що й нею править вже не, як давнійше, царь-самодержавець, а царь на спілку з народом, який висилає на те від себе своїх заступників до Думи. На ділі

росийська конституція — се пусте слово без змісту.

До нинішнього дня кермує там всім необмежено царь з своїми чиновниками, не турбуючи ся зовсім про волю народів, яким доводить ся далі продовжувати сумну долю своїх предків, про яких сказав колись наш кобзарь Т. Шевченко: Од Молдавана аж до Фіна на всіх язиках все мовчить!...

Які ж користи дає своїм горожанам, між тим і українському народови, австрійська конституція? Перше всього допускає вона горожан до участі в управі держави та дає їм тим безпосередній вплив на уложення відносин по їх волі і впадоби. Горожанам віддана передовсім

законодатна власть,

а виконують вони її при помочи вибраних на те своїх заступників-послів (депутатів), що збирають ся на наради в державній раді або парляменті у Відні та в краєвах соймах в столиці кожного австрійського краю. Державна рада або парлямент у Відні є законодатним тілом для цілої держави. Він ухвалює ті права й закони, що мають обовязувати в цілій австрійській державі. Складаєть ся він з двох частей або палат, які радять окремо. До першої з них, що зветь ся палатою панів, входять не вибрані народом послы, а особи, що на підставі свого уродження, становища або покликання цісарем мають право там брати участь. Друга палата, що зветь ся палатою послів, складаєть ся з 516 послів вибраних всіми народами Австрії. Без згоди обох сих палат не може вийти в життє ніякий державний закон.

В краєвих соймах ухвалюють ся закони, що мають обовязувати не в цілій державі, а в поодиноких краях. Австрія ділить ся іменно на 17 країв, подібно як Росія на губернії. Кождий край має свої окремі уряди таї незалежно від інших країв заряджує деякими своїми справами. Всі закони, що мають обовязувати лише в однім краю, ухвалюють також послы вибрані населенням лише того краю. Вони збирають ся власне в краєвих соймах. Для Галичини збираєть ся краєвий сойм у Львові, для Буковини в Чернівцях. До важности закона ухваленого парля-

ментом або соймом треба цісарського затвердження або санкції. Цісарь*) може закон затвердити або відмовити йому затвердження, але змін робити не може ніяких.

Правда, і в Росії збирають ся послы на нарады над законами в Думі і там можна би говорити про виконувание горожанами законодагной власти. Ціла велика ріжниця лежить однакже в тім, що коли до Думи правдивому заступникови народу дістати ся тяжко, а ще важче боронити прав народу, так що закони виходять не по волі народа, а уряду, то австрійська конституція уможливяє народам в великій мірі висилати яко послів своїх щирих заступників та дає їм змогу свобідно заступати інтереси своїх виборців. Так обовязує при виборах до державной ради загальне, безпосередне, рівне і тайне право голосовання. На його підставі має право вибирати посла кождий австрійський горожанин, що скінчив в дні виборів 24 роки життя без огляду на те, чи має маєток, чи ні. Кождий виборець має лише один голос та віддає його тайно (на картці) просто на того, кого хоче вибрати за посла. Послом може бути вибраний також кождий австрійський горожанин без огляду на те, чи має маєток, чи ні, як лише в дні вибору має скінчених 30 літ життя.

Парляментарні і соймові послы мають запоручену законами широку свободу в виконуванию своїх прав. За виступи посла в парламенті або соймі в часі сповнювання посольських обовязків не можна потягати до відповіді і ніяка власть не може його карати за виголошені ним в парламенті або соймі заяви, хоч би вони були найбільше каригідні. Послам прислугує крім сього так звана посольська нетикальність, то значить, що підчас тревання зібрань парламенту не можна посла за його каригідні діла, сповнені поза парламентом, вязнити, ані вести проти нього слідства, хйба що парламент або сойм годить ся видати його судови, або коли спіймано його на горячій учинку. Сі постанови мають на ціли запобігти усуванню послів з парламенту підчас зібрань при помочи увязнень.

Управа держави, по законам ухваленим народними заступниками, або так звана

виконуюча власть в державі

належить до цісаря та покликаних ним міністрів і урядників, але і в тій справі горожанам признаний важний голос. До послів зібраних в парламенті і соймах належить передовсім нагляд і кон-

*) Цісарь — імператор Австрії.

троля управи держави. Правда цісарь, в руках котрого лежить загальна управа держави, ні перед ким неодвічальний, але відповідають його міністри і урядники. Кожний урядовий цісарський акт (розпорядженне, чи зарядженне) обов'язує лише тоді, коли на нім є підпис одного з міністрів. Підписуючи такий акт, бере міністер на себе одвічальність за нього перед парламентом; як не підпише, то акт обов'язуючої сили не має. Міністрам підлягають низші уряди. Всі вони відповідають також за свої ділання і вчинки перед народними заступниками. Парламент і сойми мають право ганити управу держави і країв, ставити запити (інтерпеляції) та жадати вияснень, ухвалювати до правительства візвання (резолюції), уділити йому заяву недовіря, а парламент може навіть міністра за його шкідливу діяльність поставити перед окремим суд. Участь горожан в виконуванню заряду держави проявляє ся ще сим способом, що багато справ віддано до поладження не урядникам, а властям вибраним самими горожанами, як ради громадські, повітові й инш. Вкінці закон забезпечує ріжними способами перед самоволею урядників та робить їх одвічальними за нарушенне власти перед вищою властю і судом.

Побіч участи у власти законодатній та виконуючій, про яку ми досі говорили, найціннішим скарбом горожан австрійської держави є запоручені конституцією широкі

особисті й горожанські свободи.

Участь у власти дає горожанам змогу безпосередно впливати на устрій держави та заводити в ній такі порядки, які найбільше відповідали б їх бажанню. Але се не завсігди доводить до ціли. Потреби й бажання поодиноких австрійських народів та ріжних верств населення розходять ся часто-густо так дуже, що одноцільної згоди й вдоволення всіх не все можна осягнути. Те, що добре для одного народу, кривдить часто важко другий народ, що корисне для багатого, часто шкідливе для бідного. В тій боротьбі суперечних потреб і бажань, побіджає все сильніший і він стараєть ся по своїй волі й на свою користь улаштувати відносини в державі: перевести корисні для себе закони і відповідно впливати на управу державою, не оглядаючи ся на слабших. Тут власне й приходять слабшим з помічу горожанські права й свободи австрійської конституції. Даючи доволі широку свободу ділання, дають вони можливість поодиноким народам або станам населення власними силами, не оглядаючись навіть на поміч держави, розвивати ся та улажувати по впадоби самим своє життє.

Приглянемо ся найважнішим з них. По основним законам усі горожани держави рівні перед правом без огляду на народність, рід і стан горожан. Всі горожани вільні: підданство селян і неволя в Австрії давно вже на віки скасовані. Конституція хоронить горожан перед довільним арештованнем і ревізіями (трусами) означуючи докладно, що перевести їх можна правильно лиш на основі письменного наказу судді, в котрім мають бути подані причини арештовання. Далі забезпечує закон листову тайну, забороняючи властям задержувати і відкривати чужі листи, телеграми й посилки, хиба в дуже виїмкових випадках точно означених в законі. Горожанам вільно свобідно вибирати собі місце побуту в межах держави. Горожанина не можна видалити поза границі держави.

Важним горожанським правом є свобода зборів і товариств, а далі свобода слова і преси. Всяки збори, з виїмком зборів під голим небом і публичних походів, не потребують навіть дозволу властей. Треба тільки перед ними повідомити відповідну власть, а та може їх заборонити лише тоді, колиб вони загрожували громадському добру. Збори виборців, скликані підчас розписаних виборів, довірочні збори обмежені на запрошених гостей, а вкінці публичні забави і релігійні обходи не потребують ані зголошення, ані дозволу властей. Для оснвання товариства не треба також дозволу властей, лише треба предложити їм устав (статут) товариства. Власть може заборонити заснвання товариства лише тоді, колиб його ціль противила ся законам, або була небезпечна для держави. Свобода слова полягає в праві свобідного висказування думок словом, письмом, друком або образним представленням. Проте ніхто не може бути караний за висказування свого переконання, хиба що в тім висказі словом, чи письмом міститься ся zarazом переступство закона. Зі свободи слова впливає свобода преси, себ то друкованого слова. До видавання часописи не треба дозволу властей, вистарчає зголосити, що часопись буде виходити і хто буде її одвічальним редактором. Коже число часописи мусить бути по видрукованню рівночасно з розпочаттем розсилки предложене власти, яка може його з причини каригідного змісту сконфіскувати, то значить, забрати видрукований наклад і заборонити його розширення.

Кождий горожанин має запоручену свободу віри і совісти. Ані права, ані обовязки горожанина не залежать від його віри. Нікого не можна змушувати належати до якої віри, або брати участь в релігійних обходах і обрядах. З укінченим 14. роком життя має кождий право довільно змінити свою віру.

Далі признає австрійська конституція свободу науки. Учити ся або учити других вільно, хоч би проголошувані науки не були згідні з інтересом держави, коли тільки проголошується їх поважно і науково, без насміхів, образ і підбурювань.

Вкінці забезпечує австрійська конституція

свободу і рівноправність народностей.

Всі народи в державі рівноуправнені і кожному народови прислугує ненарушиме право хоронити та берегти свою народність і мову. Держава не може нікому наказати, до якої народности він має належати, ані не може заборонити нікому вчити себе і дітей на рідній мові. Конституція признає рівноправність всіх уживаних в краю мов в школах і громадським життю.

В отей останній постанові австрійської конституції лежить головна підстава розвитку всіх австрійських народів, а між ними й нашого народу, а zarazом кидається в очи ціла безконечна різниця державного ладу російського царства й австрійської держави. Право повного свободного розвою признається в Росії тільки московському народови. Тільки московська мова має доступ до уряду, нею мають учити ся в школі діти всіх народів. „Один царь і один народ“, отсе підвалина, на якій збудована російська імперія. Відчув се на собі найтяжче якраз український народ. Українську мову прогнано давно з уряду, школи і церкви, українському народови відмовляється права самостійного існування й розвитку, лишаючи йому одно право: загинути безслідно, потонути в московським морі.

Якже ж інакше в австрійській державі! Признаючи рівноправність всіх австрійських народів, австрійська конституція признала тим самим і українському народови

право самостійного існування і розвитку

нарівні з всіма иншими народами в Австрії. В Австрії знайшов наш народ не лише охорону перед смертю, але можливість двигнути ся з занепаду, розвинути свої сили та стати на довгий час одиноким огнищем життя для цілого українського народу.

II.

Перейдемо тепер до другого важного питання: Як на ділі уложило ся серед тих правних відносин, які ми пізнали в першій частині, життя українського народу в Австрії? Чи найшов він тут дійсно змогу жити й розвивати ся та як виглядає його народний доробок під австрійським панованнем?

Важка історична доля нашого народу, що довгими віками була його як ту „чайку-небогу, що вивела діток при битій дорозі“, зіпхнула його між австрійськими народами спершу на останнє місце. Хоч своїм числом займає він четверте місце між народами Австрії, не мав довгий час він ніякого впливу на порядки в державі та мусів у всім уступати перед сильнішим своїм сусідом — польським народом. Але сі часи минули безповоротно. Опираючись на запоручених всім австрійським народам рівних правах та свободах, він

ВЛАСНИМИ СВОЇМИ СИЛАМИ

зумів двигнути ся з упадку та стати поруч інших народів. Важкою працею, в тяжкій боротьбі, він здобував крок за кроком чим раз більше простору для свого розвитку та змушував всіх числити ся з своєю силою і бажаннями. З бездомного наймита других поволі він почав ставати господарем у власній хаті та зуживати свої сили не для других, а для свого власного добра.

Приглянемо ся найважнішим його здобуткам на всіх полях народнього життя.

1. Політична організація.

Рік 1848. називають в Австрії „весною народів“. В сім році заведено тут перший раз конституцію і скасовано панщину. Старий самовладний (абсолютний) порядок уступав, а його місце заняв новий лад, що покликав всі австрійські народи до нового, свободнішого життя. Довгий час тревала ще боротьба обох державних ладів, але в 1867. році переміг остаточно новий. Під подихом конституції почали всі австрійські народи розвивати ся. Тільки один український народ не проявляв майже ніякого життя. На нім відбивали ся довгі віки тяжкої шляхоцько-польської неволі. Богатші та освічені верстви покинули його, пристали давно

до польського народу, прийняли його мову і віру. При українським народі зостало ся само селянство, вбоге і темне, без освіти і народньої свідомости, визискуване з усіх боків чужими і своїми. Тільки денедє серед молодих світських та духовних освічених людей появляли ся одиниці, що не відрекли ся ще свого народу та бажали йому кращої долі. Сей слабий огник українського життя, що погасав з першу під подувом кожного супротивного вітру, ставав з часом чим раз міцнійшим і сильнійшим. Особливо коли до австрійської України дістали ся твори Тараса Шевченка, що громовим голосом кликав до своїх земляків: „вставайте, кайдани порвіте!“, тоді серед галицьких Українців почав ся живійший рух та повстав великий гурт людей, що бажали працювати для свого народу. Всі вони не цурали ся вже своєї мови, називали себе „народовцями“, то б то людьми, що тримають з народом, та боронили в видаваних книжках та часописях самостійности українського народу супроти польського та московського. Все те одначе були слабі й непевні початки народньої роботи. Бо й робітників до праці було мало і самі вони, хоч люде щирі й доброї волі, не знали ще добре, якою дорогою йти та як найкраще для свого народа працювати.

Доперва яких сорок літ тому назад наступає важний зворот в сім ділі. Праця над розвоєм українського народу сходить на властивий, певний шлях. В тім часі під впливом великого українського ученого та діяча Михайла Драгоманова, що, прогнаний російським урядом за свою працю для українського народа, перебував в Швайцарії, а потім в столиці Болгарії, Софії, повстає між молодим поколінням галицьких Українців новий рух та зроджуєть ся нова думка про те, куди веде шлях до розвою українського народа. В отсім молодім поколінню, в яким вели перед визначні галицькі Українці Іван Франко, Михайло Павлик, Остап Терлецький і. и., перший раз повстає ясне переконаннє, що будучність українського народу лежить в народних масах,

в широках верствах українського селянства і робітництва.

Серед нього зроджуєть ся погляд, який тільки неясно при-свічував до того часу щирим заходом робітників на народній ниві, що український політичний рух мусить бути масовий, виходити від широках народніх мас і до них звертати ся. Тільки коли українське селянство й робітництво стане разом до боротьби за права українського народу, він може числити на кращу будучність. Обеднаний такою думкою завязав сей гурт людей для праці над народом між собою товариство або так звану полі-

тичну партію, та назвав її радикальною партією, (часопись „Громадський Голос“) то б то партією, що з корінем хоче усунути лихо з поміж українського народа (по латинськи корінь зветь ся радікс, звідти слово: радикал, радикальний). З часом повстали побіч сеї партії і з її лона ще дві інші українські партії, переняті тою самою основною думкою: народно-демократична (партійні органи „Діло“, „Свобода“) і соціально-демократична (партійний орган „Вперед“). Сі три партії існують до нинішнього дня і в їх руках лежить вся політична робота на галицькій Україні. Кожда з них на свій спосіб та ріжними дорогами йде до тої самої основної ціли: розвою українського народа та поліпшення долі народніх мас. Невеличкий час життя сих трьох партій може виказати ся вже нині поважними вислідами їх праці.

Виходячи з того погляду, що в народніх масах лежить корінь українського народа, поставили всі вони за першу свою задачу: пізнати народні маси, їх положенне й потреби, й працювати над їх освідомленнем і піднесеннем. Витворити з темного українського селянства й робітництва свідомих членів українського народа, який не дав би на поталу своїх прав та вмів охоронити ся перед загибілю. З двох сторін наступала супротивна хвиля, що грозила нашому народови сею загибілю, перед одною і другою треба було завзято боронити ся. З одної сторони шляхоцько-польські верховоди, що здавен-давна привикли вважати український народ рабом польських панів, відмовляли йому прав до самостійного розвою та бажали бачити його й далі своїм наймитом. З другої сторони серед самого нашого народу повстала для нього грізна небезпека. Серед нього найшли ся люди, яких не тягнула народня праця, а за се усміхали ся їм особисті користи та ласки російського уряду. За московські рублі, щедро присилані російським урядом, почали вони тягнути за сим урядом, кажучи, що український народ се частина московського народу. „Для лакомства нещасного“ покинули вони рідну мову, почали говорити й писати по книжках та часописях, видаваних за московські гроші, по московськи та жадали заведення в школах, урядах і церкві замість української мови — московської. В тім дусі вели вони серед темного народу свою москвофильську роботу, обіцяючи йому за зраду України рай під московським панованнем. Проти сих двох ворогів мусіли звернути ся передовсім українські партії. Книжками й часописями, на тисячах віч і зборів, скликуваних по всіх закутках краю, в тисячах товариств, основуваних по всіх українських селах, вели вони свою мозольну освідомляючу працю, поки не видала вона золо-

того зерна: в короткім часі непросвічена українська маса, топтана й визискувана усіми, перетворила ся в

свідомий своєї сили й самостійности нарід,

що став однодушно під проводом українських партій до боротьби за свої права. Український рух перестав бути пустою мрією гуртка молодих людей, а перетворив ся в могутий похід великого й сильного народу, перед яким мусять тремтіти й уступати його гнобителі. Виказують се ясно події останніх літ. Коли в 1906. р. почав ся в Австрії рух за зміною виборчого закона до парламенту або за т. зв. виборчу реформу та всі народи Австрії жадали введення замість давнього виборчого права — загального, рівного, безпосереднього і тайного права голосовання, тоді весь український народ став в першій ряді борців. Не було майже села на цілій австрійській Україні, в якому не відбуло би ся народне віче (збори) в сій справі. Сотками і тисячами збирав ся український народ на тих вічах та рішучо домагав ся заведення справедливого виборчого права, яке давало б йому можливість вислати до парламенту відповідне до його сили число заступників. В самім Львові відбуло ся велика красне віче, на якому зібрало ся 50 тисяч самого майже селянства з усіх сторін Галичини, Новий виборчий закон ухвалений з кінцем 1906. р. в парламенті не узгляднив вправді всіх домагань українського народу, але всеж таки дав йому можливість вислати значно більше своїх послів до парламенту. Коли дотепер заступників українського народу в парламенті було звичайно не більше як десять тай то переважна часть їх не боронила щиро його інтересів, а лучила ся часто з його ворогами, то після нового виборчого закона дістав український народ змогу вибрати з Галичини й Буковини разом 33 своїх послів і то таких, які би щиро заступали там його потреби.

Велику свідомість і живучість виказав український народ також в другій завзятій боротьбі: за українській університет у Львові. Від кільканадцять літ домагаєть ся українська молодь в Австрії основи української найвищої школи, університету у Львові. В тій завзятій боротьбі, що потягнули за собою навіть криваві жертви став за українськими студентами весь український народ. Українські селяне й робітники склали з свого тяжко запрацьованого гроша кілька разів десятки тисяч для тих українських студентів, що мусіли покидати свій рідний край та йти вчити ся в чужих краях по університетах або як инакше потерпіли в університетській боротьбі, а на своїх зборах і вічах

поміж найважливішими справами на першій місці ставлять раз-у-раз домагання оснований для своїх дітей найвисшої рідної школи.

В останніх роках були ми також свідками завзятої боротьби українських народних мас за справедливий виборчий закон до краевого союму у Львові. По довгій, тяжкій боротьбі вдалося йому здобути новий виборчий закон, який значно зміцнить становище Українців в Галичині. Сей закон, ухвалений в марті 1914. р., забезпечує українському народови право висилати до союму на 241 членів 62 своїх заступників. Сей гурт українських послів, хоч як не відповідає ще силі українського народу, буде вже вистарчати, щоб належно боронити прав свого народу.

Оттак український народ ступінь за ступнем здобуває собі належні йому права. Опертий на народніх масах зближається український політичний рух нестримно до своєї остаточної цілі, якою є повна рівноправність його на всіх полях народнього життя з всіма іншими народами. Ся хвиля надійде тоді, коли вдасться йому вибороти в Австрії

національну автономію,

себ то поділ Галичини та виділення земель, заселених українським населенням (Східної Галичини й Буковини), в осібну цілість, з осібним українським союмом, урядами, і школами, в якій наш народ міг би самостійно жити й розвивати ся. Заведення такої народньої автономії становить головне домагання українського народу в Австрії.

2. Просвітно-культурна організація.

а) Товариство „Просвіта“.

Ми згадували вище про те, як українські народні діячі вже давніше прийшли до ясного зрозуміння того, що в широких народніх масах лежить основа нашого народу та що до них повинна звертати ся вся народня робота. Два головні лиха пригнітали українські народні маси: брак просвіти і маєткова нужда. Українські села залягала непроглядна темнота. Темний мужик був відданий на ласку всяких чорних духів, що визискували його на кождім кроці та довели його до страшної маєткової руїни. Щоб зарадити сьому, треба було перше всього кинути на українські села ясний промінь просвіти, відкрити українському мужикови очи та вказати йому, як у світі жити. Тим то просвітна діяльність стала відразу найбільше пекучою потребою українського народа.

46 літ тому основується у Львові заходом гуртка людей товариство „Просвіта“, яке бере на себе сповнення сеї важкої задачі. З дрібних початків перетворило ся се товариство за короткий час в пишну організацію, що стала осередком усієї просвітньої праці серед нашого народу. Заходами сього товариства в невеличкім часі покрила ся вся східна Галичина густою сіткою просвітних товариств, т. зв. читалень „Просвіти“, які рознесли в найтемніші кути світло науки й просвіти. В 1912. р. побіч головного товариства у Львові існувало 74 відділів (філій) товариства по містах і місточках, які помагають йому виконувати його цілі та 2611 читалень. До Головного Товариства належало в тім році 35.500 членів, а в читальнях було згуртовано коло 130.000 членів. З тих кількох чисел ми бачимо, як величні є висліди праці сього товариства. Згуртованим оттак широким кругам народу старається тов. „Просвіта“ подати як найширшу освіту. Першим засобом до сього є видавання пожиточних книжок для народу. Майже кожного місяця виходить заходом сього товариства книжка, яку всі члени його дістають даром. До 1912. р. видала. „Просвіта“ 445 книжок в числі 3 міліони 115 тисяч 395 примірників. Крім того видає вона щомісячну часопись „Письмо з Просвіти“. При львівській „Просвіті“ існує випозичальня книжок, яка числить понад 11 тисяч томів, крім того існують бібліотеки й випозичальні книжок при філіях і читальнях. Богато філій удержує бурси для шкільної і ремісничої молодіжи, де вона знаходить собі притулок і харч, уладжує просвітні і господарські курси, курси для неграмотних, приготовляючі курси до шкіл, а подекуди народні школи. При читальнях є хори, оркестри музики, аматорські театральні кружки і и. Під управою головного товариства було в 1912. р. 45 стипендійних і запомогових фондів, з процентів яких щорічно уділяється головно шкільній молодіжи підмог в сумі кільканадцять тисяч корон. В 1913. р. улаштувала „Просвіта“ у Львові курс вищої народньої освіти, цілю якого було підготовити провідників для читалень і інших народних товариств. „Просвіта“ має свій власний дім у Львові, а вартість її майна доходить міліона корон. Про господарську діяльність „Просвіти“ поговоримо низше осібно.

б) Січи, Соколи, Українські Січові Стрільці.

Побіч товариства „Просвіта“ з її читальнями повстали в новітших часах ще дві організації, які широко розповсюдили ся серед народніх мас в Галичині та причинили ся до культурного піднесення нашого народу. Є ними товариства „Січи“

і „Соколи“. Є се властиво пожежно-гімнастичні дружини, в яких гуртуєть ся передовсім молодіж на те, щоб вправляти ся тілесно (робити муштру й гімнастику) та хоронити людське добро в случаю пожеару або иншого нещастя. В дійсности однакож доведо ся сим товариствам сповнити далеко більшу й важнійшу задачу: стати осередком освіти й народньої свідомости, гуртувати всіх до боротьби з тим пожеаром, що грозить українському народови та його народньому добру зі сторони його ворогів. Особливо товариство „Січ“, якого назва пригадує нашу славу бувальщину, стало улюбленим товариством серед українського селянства в Галичині й на Буковині. В 1912. р. в самій Галичині було „Січий“ 794, „Соколів“ 866, разом отже 1660 товариств, отже майже в кождім другім селі. Сі товариства удержують для своїх членів читальні, бібліотеки, уряджують відчити, пожеарні й гімнастичні курей, обходи, злети, концерти і т. и. В червні 1914. р. відбув ся в пам'ять столітних роковин народин Тараса Шевченка Сокольсько-Січовий Злет у Львові, на яким зібрали ся десятки тисяч Січовиків і Соколів з цілого краю.

В сих двох товариствах почала перший раз здійснювати ся нова думка, яка на наших очах стала найважнійшою справою українського народу:

приготованне сил до оружної боротьби

з найбільшим ворогом України — російським царством. В тіснім звязку з сими товариствами повстала перед двома роками особна організація „Українські Січові Стрільці“, головною заслугою котрої є поставленне полків українських добровольців, яким якраз тепер доводить ся в боротьбі з московським наїздом власними кістями мостити шлях для кращої будуччини України.

в) Українське шкільництво.

Австрійські основні закони признають, як знаємо, рівноправність всіх уживаних в державі мов в школах і урядах. Тим самим обовязана держава закладати для кожного народу школи, в яких діти побирали б науку в своїй рідній мові. Відносить ся се і до українського народу. В великій части сіл і міст східної Галичини й Буковини існують публичні українські народні школи, де діти вчать ся в рідній мові. Крім сього є в Галичині пять, а на Буковині три українські середні школи або гімназії, а у Львові існує польсько-українська найвища школа або університет, в яким учать по польськи і по українськи.

Однак всі оті публичні школи не могли заспокоїти потреб українського народу на полі шкільництва. Розуміючи добре, яка вага лежить в тім, щоб діти виховувалися і вчилися не в чужій, а своїй рідній школі, звернув український народ від кількох літ свою пильну увагу на шкільництво та приступив до закладання своїми власними коштами приватних українських шкіл. Найбільше відчував наш народ брак українських середніх шкіл, тому взяв ся він передовсім основувати гімназії, учительські семінарії і ин. середні школи. З незначних початків повстала в кількох роках пишна українська шкільна організація, якою сміло може наш народ похвалити ся перед широким світом. В 1907. році повстав в селі Заланові перший приватний гімназійний курс, а тепер по 7 літах існує в Галичині 12 приватних середніх шкіл.

Всі ті приватні школи удержує своїми грошми сам український народ. Рік-річно збираєть ся з дрібних жертв сотки тисяч корон, з яких покриваєть ся кошти удержання сих шкіл, оплачуєть ся учителів, шкільні будинки і инші видатки. Школами заряджує осібний комітет „Краєвий Шкільний Союз“ у Львові, в склад якого входять представники всіх найважливіших українських товариств і інституцій. Великих жертв і труду вимагає від українського народу удержання сих приватних шкіл, але в них лежить найкраща надія цілого народу. Що-року виходити будуть з них сотки молодих освічених людей, які розійдуть ся по рідній країні з серцем повним любови до свого народу та зложать своє набуте в рідній школі знання в боротьбі за кращу долю України.

Від кільканадцяти літ веде, як уже згадувано, наш народ завзяту боротьбу за здобутте своєї найвищої школи —

українського університету у Львові.

Університет — се школа, в якій виховуєть ся цвіт кожного народу, його освічена верства або інтелігенція. Тому кождий народ змагає до того, щоб мати свій власний університет. Університет у Львові, що бувколись призначений для українського народу, перейшов майже цілком в польські руки. Тільки деякі професори вчать там по українськи, але се потреб нашого народу зовсім заспокоїти не може. Перед 15 літами підняли з тої причини українські студенти домагання основання самостійного українського університету у Львові. Вивязала ся довга і завзята боротьба, в якій український народ потерпів багато, навіть кривавих, жертв. Але справа українського університету набирала

чим раз то більшого значіння і нема сумніву, що се оправдане домаганне нашого народа буде в найблизшій будуччині сповнене згідно з його бажаннями.

Разом з основианнем приватних українських шкіл треба було подумати про те, щоб улєкшити бідній, по найбільшій часті селянській молодіжи, можливість користати з сих шкіл. Ходить тут передовсім про те, щоб дати їй дешеве приміщення та прожиток в місцевости, де є школа. Тим то й рівночасно з основианнем шкіл почала українська суспільність основиувати й удержувати для шкільної молодіжи дешеві приміщення або т. зв. бурси і інститути. Істнують вони майже в кожній місцевости, де є школа, а загальне їх число досягає сотки. В бурсі дістає ученик дешеве приміщення і харч, а крім того поміч в науці і догляд. Удержують ся вони також по більшій часті з жертв суспільности. Деякі з них дають приміщення 200—300 ученикам, мають свої власні доми, з огородами і т. п. До таких належить приміром Дівочий Інститут в Перемишлі, котрий має свій власний гарний будинок, в яким містять ся коло 250 дівчат, та удержує для них народну школу, ліцей і гімназіяльні курси. Для університетської молодіжи істнує у Львові „Академічний Дім“, де бідні студенти університету і політехники знаходять дешеві мешкання.

Великі заслуги коло українського шкільництва в Галичині положило „Українське Педагогічне Товариство“ у Львові, яке займаєть ся справами виховання молодіжи. Воно удержує у Львові три народні школи, жіночий і мужеський учительський семінар, мужеські і дівочі бурси, видає часопись „Учитель“ присвячену справам виховання, часопись для дітей „Дзвінок“ та бібліотеку для молодіжи. Се товариство має свої філії майже по всіх містах Галичини. Всі вони займають ся також справами виховання молодіжи, удержують школи, бурси, ведуть шкільні курси і т. д.

Шкільними справами займаєть ся також товариство учителів середніх шкіл „Учительська Громада“ у Львові і тов. ім. Сковороди в Чернівцях, які видають спільно часопись „Наша Школа“. Українські народні учителі гуртують ся в товаристві „Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок“, яке удержує для них запомогову касу, крамниці з книжками і шкільними приладами, видає часопись „Учительське Слово“ та книжки.

г) Письменство, наука і штука.

В 1876. році царським указом заборонено в Росії друкувати книжки писані по українськи, сим способом думав цар-

2*

ський уряд замкнути уста українському народови, щоб легше було його здавити й затопити в московськiм морі. Але стало ся инакше. Був ще кусень землі, на яким

могло українське слово свобідно розвивати ся.

Здавлене насильно в Росії, розцвіло воно ще краще під охороною австрійської конституції. Австрійська Україна стала одиноким захистом для українського письменства. Всі українські письменники й поети висилають сюди свої твори, тут виходили всі українські книжки й часописи. Московський уряд навіч переконав ся, що „не скує душі живої і слова живого“. В 1905. році скасовано сей дикий царський уряд; з того часу вільно вже і в Росії видавати українські книжки й часописи. Але сувора російська цензура придавлює кожде сміливіше українське слово, багато книжок там заборонено, багато часописей закрито, а на їх видавців накладає ся кари. Тому ще й тепер багато найцінніших українських писань може появити ся тільки в Австрії. От хоч би й повний Кобзарь Шевченка — в Росії його сконфісковано, і тільки в Галичині він вільно друкуєть ся.

В австрійській Україні заходами рос. Українців зродили ся перші початки української науки. У Львові основано Наукове Товариство імени Т. Шевченка, ціль якого розвивати українську науку. Коло сього товариства згуртували ся всі найвизначніші українські наукові сили. Се товариство видає багато книжок та періодичних видань та піддержує всяку наукову роботу. Вона має у Львові два свої власні будинки, удержує свою велику бібліотеку, музей, друкарню та книгарню. Окрім музею Наукового Товариства імени Т. Шевченка існує у Львові ще „Національний Музей“, оснований заходом і коштами львівського Митрополита Андрія Шептицького. Находить ся в нiм багато тисяч предметів, цінних для пізнання української історії та культури.

Велике значінне для розбудження українського народу має український мандрівний театр, удержуваний товариством „Бесіда“ у Львові. Сей театр їздить по всіх містах і місточках австрійської України та уладжує театральні представлення. Перед кількома роками виринула думка збудувати український театр у Львові. На сю ціль зібрано з дрібних жертв української суспільности понад 300 тисяч корон та закуплено вже площу під будову.

Для плекання української пісні існують у Львові два співацькі товариства „Боян“ і „Бандурист“, а крім того багато

співацьких товариств по провінції. Крім того існує у Львові музична школа під назвою — „Вищий Музичний Інститут імени Микола Лисенка“, а в Чернівцях „Музична школа імени М. Лисенка“.

г) Організація жіноцтва.

Живу участь в народній роботі бере українське жіноцтво. Воно зрозуміло, що в боротьбі, яку веде український народ за свою кращу будучність,

українські жінки не можуть зіставати ся бездіяльними,

а мусять стати поруч з мужчинами і зложити всі свої сили для рідного краю. При кождім народнім ділі бачимо дійсно побіч мужчин українське жіноцтво. Богато жінок працює як учительки над вихованнем української молодіжи, інші працюють по всяких українських товариствах і народних інституціях. Перед кількома роками основано у Львові товариство „Жіноча Громада“, яке має гуртувати українське жіноцтво до народної праці. Се товариство має багато своїх філій по цілій австрійській Україні, крім них існують ще інші жіночі організації. Навіть по селах свідоме селянське жіноцтво завязує свої товариства. Коли вибухла теперішня воєнна пожежа і український народ в Австрії підняв ся до боротьби з російським царством, українські жінки стали й тут в першій ряді борців, старають ся в міру своїх сил бути помічними в сім ділі, а деякі з них борють ся навіть в рядах „Українських Січових Стрільців“ на полі бою.

3. Економічно-господарська організація.

Ми згадували вже, що побіч браку освіти другим головним лихом українського народу в Австрії була маєткова нужда. Оба сі лиха спомагали себе взаємно. Темне, задовжене селянство, угинаючи ся під всякими тягарами попадало легко в руки всяких лихварів та визискувачів, що забирали йому його прадідну землю та змушували його шукати долі в далеких краях або йти за прошенням хлібом. Ратувати селянське населення з сього страшного положення стало першою пекучою потребою від самого початку українського відродження.

Перше взяло ся за сю працю товариство „Просвіта“ у Львові. Довгий час в руках сього товариства, спочивала вся робота на сім полі, ще й нині сповняє воно значну частину сеї роботи. Воно стараєть ся про піднесенне сільської господарки, видало

69 господарських книжок для народу, удержує урядників з відповідним знанням, які їздять з господарськими відчитами, уділяють рад і вказівок і т. и. Заходом сього товариства повстало в Галичині 540 крамниць і 257 кас. Вкінці удержує воно три школи — мужеську і жіночу господарську школу і торговельну школу.

З часом однакож діяльність „Просвіти“ на сім полі стала неvistарчаюча. Побіч неї і за її почином повстають інші товариства, що беруть на себе веденне сього діла. Господарську діяльність переняло на себе в найновіших часах товариство „Сільський Господарь“ у Львові, якого живійший розвій почався від пяти літ. Ціль сього товариства — дбати про піднесенне добробуту українського народу через поправу сільського господарства і домових промислів. Для переведення сеї ціли заложило товариство до кінця 1912. року 90 філій по містах і 1151 кружків по селах, до яких належало 26.612 членів. Товариство старається передовсім про поширенне між населенням господарського знання. За три роки (1909—1912) урядило воно 91 господарських курсів та 3529 викладів. Воно видає „Господарську часопись“, книжки та має свою бібліотеку. Далі займається воно закладаннем досвідних (показательних) піль, ширенням господарських машин і знарядів, зорганізувало осібну спілку для продажу насіння, штучних погноїв і господарських машин та осібну організацію для збуту худоби.

В останніх роках звернуло ся українське селянство пильно

до закладання кооперативних спілок.

Вбогі українські селяне, які одинцем, без ніякої організації не мали сили поборювати всі злидні та мусіли попадати в маєткову руїну, найшли в сих спілках можливість спільно в більших гуртах лекше і успішнійше бороти ся за своє листнованне. В кількох роках ціла східна Гачина й Буковина вкрила ся густо всякими спілками, так що українська спілкова організація належить до найкращих здобутків українського народу. Спілки ділять ся на різні роди, а кождий з них приносить велику користь українському населенню. На першім місці стоять кредитові спілки, ціль яких — доставчати своїм членам дешевого кредиту та хоронити їх перед лихварськими довгами. Всіх українських кредитових спілок та споріднених з ними кредитових заведень є в Галичині 1011. Найважнійші з поміж них: „Краєвий Кредитовий Союз“ у Львові, що є центральною касою для всіх спілок, товариство взаємного кредиту „Дністер“ у Львові, „Українська Шад-

ниця в Перемишлі і „Земельний Банк“ у Львові. Побіч кредитових спілок важну задачу ставлять споживні або консумційні спілки, задача яких достарчати членам дешевих товарів. Тих спілок та споріднених з ними крамниць було в Галичині 563. Найважніша між ними „Народня Торговля“ у Львові, що має тепер 18 своїх складів в Галичині, 7 власних домів та є заразом Союзом для всіх споживних спілок. Молочарські спілки під проводом „Краєвого Союзу господарсько-молочарського“ в Стрию, займають ся перетворюванням молока на масло та продажею його на спільний рахунок. Сих спілок є 34. Дальше було 60 спілок для збуту худоби під проводом „Краєвого Союзу для збуту худоби“ у Львові, 23 спілки для закупна і продажу предметів сільського господарства під проводом „Краєвого Союзу господарсько-промислових спілок“ у Львові та багато спілок иншого рода, між якими треба згадати товариство парцеляційне „Земля“, товариство обезпечень від огню „Дністер“ і обезпечень на життя „Карпатія“. Майже всі українські спілки стоять під начальним проводом „Краєвого ревізійного Союзу“ у Львові.

* * *

Ми перейшли побіжно найважніші прояви життя українського народу в Австрії. Ми бачили, як з дрібних та слабих початків український рух, опертий на широких народних масах, перемінив ся в могутчу силу, перед якою мусів подати ся ворог. В тяжкій боротьбі здобував собі український народ можливість жити й розвивати ся та коли ще дотепер не став самостійним паном в своїй хаті, то придбав собі власними силами великий, цінний народний добуток. На отсей добуток простягаєть ся тепер рука

найлютішого ворога України — царату.

По кривавій дорозі прямує вона тепер до найважнішої своєї цілі: знищення українського народу в Австрії. Ледви-щестала на українських землях Австрії нога московського наїздіника, а вже почала ся його безпощадна робота. Від першої хвилі, заняття Східної Галичини й Буковини російським військом заходять ся царські посіпаки пильно коло нищення українського життя.

У Львові заборонено російськими властями навіть говорити по українськи. Українські вивіски на skleпах понищено, замість українських написів на публичних будинках уміщено московські. Українську часопись „Діло“ закрито. Всі українські

бібліотеки і книгарню Наукового Товариства імени Т. Шевченка опечатано урядово. Також опечатано „Національний Музей“ митрополита Шептицького, товариство „Просвіту“ і всі українські читальні. Львівського Митрополита Андрія Шептицького вивезено в глибину Росії. — Важкий удар українському народови завдало розпорядження воєнного генерал-губернатора Галичини гр. Бобринського, видане д. 30. вересня з обов'язуючою силою для Галичини й Буковини. Сим розпорядженням заборонено під карою трьох місяців в'язниці або 3000 рублів продавати по книгарнях і зичити з бібліотек книжки писані українською мовою, що вийшли друком поза границями Росії. Рівночасно заряджено, що всі ті українські книжки мають бути осібно зібрані і віддані до збереження (значить: знищення) властям. З огляду на те, що через відомі заборони проти українських книжок в Росії, тільки дуже дрібна частина їх могла появи́ти ся в Росії, а за те майже всі українські книжки були видані в Галичині й Буковині, має розпорядження на цілі

знищення всіх українських книжок,

значить цілого духового доробку українського народу! Другим розпорядженням генерал-губернатора заряджено, що навіть приватних листів не вільно писати по українськи. Почтові уряди не будуть таких листів доручувати, але мають їх нищити!

Такі протиукраїнські зарядження видав вже царський уряд, хоча ще війна не скінчила ся та й ще зовсім не відомо, хто остаточно лишить ся паном Галичини й Буковини. Тим дав він пізнати, що першим його бажанням є знищити ненависний і небезпечний український рух, що супроти нашого народу йде він далі тою самою дорогою, котрою йшов і „той Первий, що розпинав нашу Україну“ і та Вторая, що „доконала вдову-сиротину“!

Ясно стає, що в сій війні рішаєть ся судьба нашого народу. Побідить Росія і забере Галичину й Буковину, сей останній захист українського життя, то пропаде для нього марно весь його дотеперішний розвій. Впаде сила російської „тюрми народів“, то на її руїнах встане

Вільна і Самостійна Україна.

Розуміє се український народ і не думає віддати себе на поталу ворожій силі. Настав для нього час сказати за себе своє могуте слово, відомстити свою вікову кривду. Тут в Австрії

стоять вже полки українських „Січових Стрільців“ в завязатій боротьбі з Московщиною. І з російської України доходить глухий відгомін народного невдоволення, який вказує, що там український велит підносить ся проти свого гнобителя. Цілий наш народ підіймаєть ся до завязатої боротьби — на життя і смерть. — „Або добути або дома не бути!“

В силі українського народа й слухности його справи кріпка надія, що боротьба не буде безуспішна. Розпадець ся тюрма народів і для нашого народу, гнобленого й катованого віками, прийде час волі і спочинку. Вірмо сильно, що недалеко вже хвиля, якої близький прихід предсказав українському народови наш великий поет Іван Франко отсим віщим словом:

*Прийде час, і Ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колї,
Труснеш Кавказ, вперешеш ся Бескидом,
Покотим Чорним морем гомін волі
І лянеш як хозяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі!*

Володимир Левицький.

Платформа Союзу визволення України.

Українські землі по обидва боки австро-російського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної європейської війни, а також одною з причин і предметом війни.

Українці добре розуміють, що у війні сій ходить головно о їх долю, ходить о те, чи в результаті війни український Піємонт в Австрії буде знищений, чи українське національне житте розцвіте також по той бік Збруча, аж за Дніпро і над Чорне море, і тому не можуть zostавати ся німими свідками теперішніх подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність.

Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між західною Європою і Москівщиною повстала самостійна українська держава. Потрібно се для осягнення і утривалення європейської рівноваги, є се в інтересі народів австро-угорської держави, а передовсім в інтересі німецького народу в обох цісарствах, а для українського народу було б се здійсненнем вікових його мрій і зусиль.

В зрозумінню сеї історичної конечности російські Українці покликали до життя центральну загально-

національну організацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішню хвилю національно-політичних і соціально-економічних інтересів українського народу в Росії. Організацією сею є „Союз визволення України“.

В Союзі репрезентовані всі ті політичні напрями, що стоять на становищі державної самостійности українського народу, а реалізацію своїх національно-політичних і економічних стремлінь в даний момент звязують з розбиттям Росії у війні.

Національно-політичною платформою Союза є державна самостійність України.

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими і релігійними свободами для всіх національностей і віроісповідань, з самостійною українською церквою.

На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за створенням з усіх земель, заселених українським народом в Австрії, осібногo автономного краю.

Одночасно зі збудованням самостійної української держави має бути переведена радикальна аграрна реформа на користь селянства. Є се основий економічний постулят „Союза визволення України“.

Практичною своєю задачею ставить „Союз визволення України“ :

1. Організацію українських суспільних сил для переведення в життя постулатів Союза.

2. Переведенне національної громадсько-політичної організації українсько-російських земель, о скільки вони будуть окуповані у війні з Росією.

3. Приготованне скликання українського національного конгресу, який би заняв становище про форму правно-державної організації відібраних від Росії в наслідок війни чи на основі рішення міжнародної конференції українських земель, про внутрішній політичний устрій, аграрну справу і пр.

4. Виступи в обороні інтересів українського народу і його національно-державних змагань перед правительствами воюючих держав і перед міжнародними конференціями.

5. Популяризацію української справи в Європі через видавництво публікацій, кореспонденцій і пр. „Союз визволення України“ в своїй діяльності стоїть в контактї з австрійськими Українцями.

Вірячи в остаточну перемогу австро-угорської і німецької армій і в розбитте Росії, вірять Українці і в те, що на руїнах Російської імперії, сеї тюрми народів, встане

Вільна Самостійна Україна.

За „Союз визволення України“ :

В. Дорошенко, А. Жук, М. Меленевський, А. Скоропис-Йолтуховський.

Видання „Союза визволення України“.

Редакція й склад видань:

Wien, VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege, II. Stock, Tür 19.

I. Часописи:

1. **Вістник Союзу визволення України**, український орган Союзу. Виходить у Відні від жовтня 1914. р. Досі вийшли чч. 1—8.
2. **Ukrainische Nachrichten** (Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina). Виходить у Відні від кінця вересня раз на тиждень. Досі вийшли чч. 1—21.

II. Книги й брошури:

1. **Тарас Шевченко**. Кобзар. Вибір поезій, випуск I., Відень, 1915. (Випуск другий друкується ся.)
2. **Prof. M. Hruschewskyj**, Ein Überblick der Geschichte der Ukraina. („Короткий огляд історії України“.) Відень, 1914. (Вичерпане.)
3. **М. Хрушевски**, Прѣгледъ на украинската история. София, 1914. (Той самий огляд по болгарськи.) З картою України.
4. **Др Л. Цехелски**, Не освободительница, а потисница на народитѣ. (Какъ Русия „освободжава“ Украина.) София, 1914. З картою України. В додатку до брошури подані відозви Союзу визволення України до громадської думки Європи, до болгарського народу та платформа Союзу.
5. **Rusia Tarista** — asupritoarea poroagelor. Царська Росія — гнобителька народів. (По румунськи.) Букарешт, 1914. З картою України. Зміст: З. Арборе, Український народ (замість передмови); Др Л. Цегельський, Не освободителька, а гнобителька народів; До громадської думки Європи, Платформа Союзу й його відозва до румунського народу.
6. **Українські колядки**. Відень, 1914. (Вичерпане.)
7. **Der Krieg, die Ukraina und die Balkanstaaten**. Відень, 1915. Зміст: Др Л. Цегельський, Як Росія „визволяла“ Україну; його-ж нариси: Україна й Румуни, Україна й Болгари, Україна й Туреччина; відозва Союзу визволення України до балканських народів і до громадської думки Європи; платформа Союзу.
8. **В. Дорошенко**. Півтораєста літ української політичної думки (Короткий огляд визвольно-самостійницьких змагань на російській Україні), Відень, 1914.
9. **Відомости про російську Україну** (Січовим Стрільцям). Царгород, 1915. З друкарні „Союза визволення України“.
10. **Січ**. Календарь Союзу визволення України на рік 1915. Відень, 1915. (Незабаром вийде з друку.)